

Woudsend en de Elfstedentochten

Op het moment dat ik dit stukje zit te tikken hebben we net een week met enkele dagen en nachten vorst achter de rug. Dus ruiten krabben en, een paar dagen later, sneeuwruimen. De ijsbaan was geopend voor kinderen en daar werd gretig gebruik van gemaakt. De Ie was hier en daar bedekt met een vliedsun laagje ijs. Op bordjes langs de weg was al de onsterfelijke kreet te lezen: It giet oan, met daaronder: hier schaatsen slijpen. Een enkele fanatiekeling schaatste op ondiep bevroren buitenwater en de eerste marathon op natuurijs werd gehouden. Kortom de schaatskoorts sloeg toe.

Op televisie waren oude documentaires, films en interviews te zien over de -soms bijna- gehouden Elfstedentochten. Met natuurlijk de vraag aan de mensen die er nauw bij betrokken zijn, of het ooit nog eens zover zal komen. Er wordt verschillend over gedacht, maar over het algemeen schat men in dat de kans klein is waarbij dan in één adem de opwarming van de aarde als mede-oorzaak wordt aangevoerd. Al jaren moeten de ware schaatsliefhebbers uitwijken naar Finland of Oostenrijk, waar eind

januari, bijvoorbeeld op de Weissensee, de 200 km lange alternatieve Elfstedentocht wordt gehouden.

Woudsend is natuurlijk onlosmakelijk verbonden met de vijftien Elfstedentochten die er zijn gehouden. Het dorp ligt ideaal aan de route. De toeschouwers staan hier op de eerste rang en kunnen live meegenieten van deze Friese sporthappening. En al die keren dat de tocht der tochten werd gehouden, zijn er heel wat deelnemende dorpsgenoten aangemoedigd en toegejuicht, mannen maar ook vrouwen!

In de tijd dat Woudsend Verzekeringen nog kantoor hield aan de lewâl, werden zakenpartners en relaties uitgenodigd om het feest mee te beleven, hetzij aan de waterkant, hetzij vanuit de 'skybox' binnen. Tegen half zeven zijn dan de eerste wedstrijddrijders te verwachten, te merken aan de helikopter die hen volgt vanuit de lucht, en vervolgens is het de hele dag genieten van drommen toerrijders. In een krantenartikel uit 1986 valt te lezen dat Woudsend erg veel moeite had moeten doen om dat jaar een dweilorkestje te

Beeld van rijders en publiek in Woudsend tijdens de laatst gereden Elfstedentocht op 4 januari 1997.
Foto: Siemon de Vries.

regelen, maar sfeer was er altijd, evenals complimenten van de zijde van de politie voor o.a. het voorbeeldige gedrag van het publiek.

Ikzelf herinner me de tocht van 1956 (de 11e) heel goed. Ik was 11 jaar en we kregen vrij van school, het was mooi weer en we hebben uren de schaatsers aangemoedigd. Het was een tocht met een smetje want er was geen winnaar. Enkele kilometers voor de finish maakten vijf wedstrijdrijders de afspraak om tegelijk te finishen. Het zo begeerde Elfstedenkruisje kregen ze niet. De legendarische loodzware tocht van 1963 (de 12e) maakte ik mee langs De Zwette in Sneek waar ik toen woonde. Sneeuw, 12 graden vorst, noordoosterstorm en heel slecht ijs zorgden ervoor dat van de ruim 9000 deelnemers er slechts 127 finishten. Reinier Paping was de held die deze zwaarste tocht ooit in bijna 11 uur aflegde. Bij de laatste tocht, in 1997, had ik aan de finish kunnen staan omdat onze zoon vlakbij de Bonkevaart in Leeuwarden woonde, echter de griep hield me thuis in de luie stoel. Maar voor de tv was het ook genieten.

In het archief van onze Historische Kring zit ook een map met het opschrift: Elfstedentochten in Woudsend. Boordevol foto's van schaatsers en publiek. Als ik de map open sla zie ik als eerste een foto van Trijntje (Trien) Wittermans, geboren in 1914 en op 87-jarige leeftijd overleden in 2001. Besloten is haar in dit stukje even uit te lichten, uit alle Woudsenders die één of meer Elfstedentochtkruisjes bezitten. Trien woonde met haar moeder in het voorste deel van het Hege Hús, werkte op het kantoor van Woudsend Verzekeringen en heeft 'half Woudsend' breien, haken en borduren geleerd, want jarenlang was ze ook de handwerkjuf op de Meester van der Brugschool. Tijdens de reünie van Simmer 2000 hebben enkele klasgenootjes en ik nog even met haar gesproken en hebben we haar verzekerd dat we heel veel aan haar lessen hebben gehad, hoewel we er destijds iets anders over dachten en soms zaten te klieren. Ze kon dat wel waarderen.

Trien was ook een fanatiek 'reedrydster'. Daarvan getuigen

een vijftiental medailles van lange toertochten, waaronder het Elfstedentochtkruisje. Ze reed de tocht voor het eerst in 1940 op 13 januari; een tocht die erg zwaar was, zeker voor de later gestarte toerrijders. In de middag stak een snijdende oostenwind de kop op en begon het te sneeuwen. Van de 2716 rijders kwamen 126 bij de finish in Leeuwarden aan. Door dat slechte weer moest de tocht eerder worden stopgezet. Besloten werd dat de bijna 1300 rijders die tot het dorpje Wier waren gekomen alsnog het Elfstedentochtkruisje kregen en tot deze groep behoorde Trijntje Wittermans. Een jaar later op 6 februari 1941 was ze weer van de partij en behaalde ze haar 2e kruisje. Op de foto staat ze met een medeschaatser en het is bijzonder om te zien hoe ze gekleed was in onder andere een getailleerd en net colbertjasje, met hoogstwaarschijnlijk wel een dikke krant eronder –zoals toen gebruikelijk was– maar, afgezien van een muts, niet dik ingepakt voor een mogelijk barre tocht!

Die foto werd later nog eens gebruikt, want begin 2001 werd begonnen met het Elfstedentochtmonument 'It sil heve' op de Canterlandsebrug bij Giekerk. Deze laatste brug op de elfstedenroute werd betegeld met zo'n vierduizend tegeltjes waarop in blauw glazuur de foto's zijn afgedrukt van schaatsers die de tocht hebben uitgereden. Onder hen de bekende namen van diverse winnaars en van W.A. van Buren, alias Willem Alexander, die de tocht in 1986 reed. Trien Wittermans vertegenwoordigt Woudsend; op de foto wordt haar tegel aangewezen door haar neef Jan Wittermans. Ze heeft het zelf niet meer mogen meemaken, maar ze zou ongetwijfeld heel trots zijn geweest.

Er zou een superdikke dorpskrant of misschien wel een boek te vullen zijn met verhalen van dorpsgenoten die de tocht één of meerdere keren hebben verreden of met de ervaringen van rayonhoofden en al die andere vrijwilligers die uren in touw waren en ervoor zorgden dat de route door ons dorp en nabije omgeving in een zo goed mogelijke staat was.

Vijftien Elfstedentochten zijn er dus geweest en bijna evenzoveel die moesten worden afgelast, soms op het laatste moment toen de starters al klaar stonden en de dooi ineens inviel. Andere keren was de reden teveel wakvorming, zand op het ijs, broei-ijs door sneeuw of een flink stuk van de

route waarin het ijs niet dik genoeg was. Dat was het geval in 2012 toen de verwachtingen hooggespannen waren, maar het ijs op met name de Luts, niet goed genoeg was. Wel werden er veel voorbereidingen getroffen en hebben heel wat schaatsers op eigen houtje de tocht gereden.

Op onderstaande foto van Jan Osinga staat rayonhoofd Catharinus Nagelhout, in gesprek met Elfstedenvoorzitter Wiebe Wieling. Ze staan daar op het punt waar militairen (ongeveer 50 man, net terug uit Afghanistan) een baan aan het vegen zijn omdat overwogen wordt een alternatieve route te schaatsen. Dat is eerder tijdens

twee Elfstedentochten gebeurd. Dan schaatst men na Woudsend naar Sloten voor een stempel, vervolgens weer terug en dan over de Rakken en de Fluessen naar Stavoren. Zo kan men de Luts 'omzeilen'. Er lag dus een dubbele baan in Woudsend. Volgens Catharinus was niet alleen de Luts een probleem: "Een stuk aan de oostkant van het Slotermeer was ook lang niet veilig en bij Stavoren en Workum was het ook niet vertrouwd. Het was op een woensdagmiddag dat we dat gesprek hadden en dezelfde avond zijn alle rayonhoofden naar Leeuwarden gegaan en werd unaniem besloten dat de tocht niet door kon gaan. Ik had ook regelmatig contact met onze dorpsgenote Oeke Mulder die deel uitmaakt van het elfstedentochtbestuur en met Hayo Apotheker die toen burgemeester was".

Catharinus denkt dat er niet nog een keer een tocht zal kunnen worden gehouden, maar heeft daarvoor een andere reden dan de opwarming van de aarde: "We hebben extreme zomers en waarom zouden we niet een extreme winter kunnen krijgen waarbij het ijs op de hele route dik genoeg is. Het probleem ligt meer in het feit dat inmiddels de inschrijving vrij is. Er zullen niet maximaal 17.000 schaatsers de tocht rijden, maar we moeten op bijna het dubbele aantal rekenen, en dat geeft organisatorische problemen".

In de toekomst kijken, dat kunnen we niet, maar mocht er toch nog eens een Elfstedentocht komen, dan zal Catharinus geen rayonhoofd meer zijn. Hij is inmiddels 70 jaar en dan moet men stoppen. Als dank kreeg hij een fraai messing beeld van twee schaatsenrijders met een inscriptie: 1984-2018. Het nieuwe rayonhoofd is Rudolf Nagelhout, die in het verleden al heeft meegedraaid in het team. Net zoals Catharinus al op jonge leeftijd meeging met zijn vader Ruurd en zo meegroeide in de taken van een rayonhoofd. De verantwoordelijkheid voor zo'n evenement is groot. Wie weet zullen we het toch nog een keer beleven. Het is nu februari en heel wat tochten zijn in die maand verreden.

Hilly Westerhof